

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЮРИДИЧНОМУ ВНЗ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ

У даній статті розглядаються особливості теорії та технології контекстного навчання, можливості їх впровадження у навчально-виховний процес у ВНЗ МВС. Також подано деякий досвід викладання іноземних мов за контекстною моделлю навчання та організації самостійної роботи майбутніх офіцерів-правоохоронців, що дозволяє покращити якість їх навчання та виховання.

Зміни, які відбуваються останніми роками у політичному, економічному, культурному житті України, знаходять своє відображення в освітній сфері. У матеріалах нормативно-правової бази, зокрема у Законі України „Про вищу освіту”, „Національній доктрині розвитку освіти”, „Концепції державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки”, розкрито стратегію держави щодо розбудови національної системи освіти, адаптації її до умов соціально-орієнтованої економіки, трансформації та інтеграції у європейське та світове співтовариство у відповідності до вимог Болонського процесу.

Підготовка фахівця зі сформованими професійними, духовними, соціальними позиціями викликає необхідність упровадження в навчально-виховний процес нових форм, методів, технологій навчання, побудованих на засадах інноваційно-педагогічної діяльності. У зв'язку з цим протягом останніх років у науковій літературі широко дискутувалися питання впровадження інноваційних технологій у вищу освіту такими науковцями як Н. Артикуца, В. Бобриця, І. Дичковська, О. Дубасенюк, В. Пінчук, І. Роберт та ін.[1, 2, 3].

Педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітнього процесу в певних умовах навчання незалежно від навчального предмета, а технологія навчання – „шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета”[4, с.24].

Одним із пріоритетних напрямків в оновленні освіти визначається сьогодні професійно-орієнтоване навчання. В останні роки з'явилася низка досліджень та розробок, у яких стверджується необхідність забезпечення професійної спрямованості навчання державної та іноземних мов у тісному зв'язку з усією різноманітністю навчальних курсів. Цьому питанню присвячені праці Л. Богатікової, Є. Векшина, І. Герасимова, Т. Камаєвої, Т. Кучми, Л. Котлярова, Т. Лесохіної та ін.. У них відмічається, що мовна підготовка повинна стати компонентом загальнопрофесійної підготовки майбутніх фахівців та бути націленою на рішення професійних задач.

Навчання протягом усього життя – невід'ємний елемент європейського простору вищої освіти. Повинні бути сформовані потреби і здатності особистості до самоосвіти. Це завдання надзвичайно важливе, тому що людина повинна вміти працювати самостійно для того, щоб бути кваліфікованим спеціалістом, орієнтуватися в усьому новому, що відбувається стосовно її спеціальності, вміти аналізувати, класифікувати, вибирати основне, суть, робити висновки і приймати відповідні рішення, тобто систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію.

Зараз питання самоосвіти, самостійної роботи є дуже актуальним. Планування, організація і реалізація самостійної роботи курсантів і студентів у вільний від навчальних занять час потребує нового підходу.

Метою даної статті є розглянути особливості організації самостійної роботи з іноземної мови в юридичному виші з використанням технологій контекстного навчання.

Формування мовної компетенції курсантів в юридичному вузі МВС базується на таких документах як Закон України „Про міліцію”, Законодавство України про вищу освіту, „Рекомендації Ради Європи з мовної освіти,.. За таких умов першорядного значення набуває практичне оволодіння як рідної, так і іноземними мовами в обсязі,

необхідному для читання юридичної та наукової літератури та для усного мовлення за фахом. Передбачається, що в процесі досягнення цієї мети реалізується комунікативна та прикладна спрямованість навчання, а також розв'язується загальноосвітні та виховні завдання. Все це зумовлює необхідність формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців, оволодіння мовленням як засобом формування та формулювання думки [5].

На наш погляд підхід, що спирається на теорію та технологію знаково-контекстного (контекстного) навчання, є одним з найбільш перспективних для підвищення якості професійної освіти, у тому числі й мовної, оскільки мова є знаково – символічною системою.

У педагогіці існує ціла нізка робіт, присвячених різним моделям навчання, як у межах вітчизняного культурного контексту, так і у межах контексту інтернаціонального. Це роботи А.О. Вербицького, І.О. Зимньої, В.В. Серікова, І.С. Якиманської, Н.І. Геза, Г.А. Китайгородської, А.А. Леонтєва, Є.І. Пассова, Г.В. Рогової та ін.

Навчання, в якому за допомогою системи дидактичних форм, методів та засобів послідовно моделюється зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, задаються її предметний та соціальний контексти, названо А.О.Вебицьким контекстним. Як зазначає дослідник, „знаково-контекстне навчання – форма активного навчання, призначена для застосування у вищій школі, орієнтована на професійну підготовку студентів і реалізована за допомогою системного використання професійного контексту, поступового насичення навчального процесу елементами професійної діяльності” [6].

Засвоєні в процесі такого навчання знання постають не як самоціль, а як засіб регулювання студентом базових форм діяльності: власне навчальної, навчально – професійної, професійної, що послідовно змінюють одна одну. Щоб одержати статус знання, інформація від самого початку повинна „примірюватися” до дії, засвоюватися в її контексті. Це наповнює процес навчання студента (курсанта) особистим змістом, створює можливості для формування та реалізації мети, руху діяльності від минулого через теперішнє в майбутнє, від навчання до праці, до професії.

Проектуючи та реалізуючи модель контекстного навчання державної та іноземних мов, ми виходимо з того, що мовна підготовка майбутніх правоохоронців є органічним елементом загальної системи професійної підготовки курсантів та студентів, має міцні зв'язки зі змістом інших дисциплін, крім цього необхідно також створювати дидактичні умови, які сприяють породженню та розвитку пізнавальної мотивації та трансформації в професійну.

Розроблена нами контекстна модель професійно спрямованої мовної підготовки базується на таких загальних принципах:

- забезпечення особистісного включення студента у процес навчання;
- моделювання змісту та умов професійної діяльності у процесі формування професійної компетенції;
- проблемності змісту навчання та його розгортання в освітньому процесі;
- адекватності форм навчальної діяльності студентів цілям та змісту освіти;
- ведучої ролі сумісної діяльності, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу;
- обґрунтованого сполучення нових та традиційних педагогічних технологій;
- єдності навчання та виховання особистості фахівця.

Комплекс педагогічних умов експериментальної реалізації контекстної моделі склали такі умови: безперервність навчання, послідовність його змісту та рівнів розвитку мовних компетенцій майбутнього фахівця; вибір змісту навчання виходячи із лінгвістичного ладу рідної та іноземної мов, а також із змісту професійного спілкування, що передбачає міжпредметні зв'язки мовних та спецдисциплін; поряд із завданнями та задачами ведучим елементом змісту навчання мови виступають комунікативні проблеми, а основою формування відповідних умінь (мовленнєвої діяльності) – вербалізація їх

постановки та рішення; оволодіння студентами професійно спрямованої мовної діяльності передбачає поєднання саме навчального, навчально-професійного, професійного спілкування рідною та іноземною мовами; у навчанні створюються психологічні умови, які забезпечують особистісну залученість та гуманістичні відносини суб'єктів навчання; ситуативно створювана пізнавальна та професійна мотивація курсантів органічно доповнюється мотивами досягнення; при організації самостійної роботи курсантів враховуються їхні індивідуально-психологічні особливості, пізнавальні можливості та життєвий досвід, використовується опора на образне уявлення мовної інформації при виконанні спеціально розроблених творчих завдань; дидактично обґрунтовано використовуються можливості комп'ютера, аудіовізуальних та інших технічних засобів навчання та контролю.

За реалізації контекстного підходу до навчання іноземної мови майбутніх правоохоронців у юридичному ВНЗ МВС модуль „Іноземна мова професійного спілкування ” пов'язаний з модулями таких кафедр як кафедра Конституційного права, кафедра Адміністративного права та адміністративної діяльності, кафедра Кримінального права, кафедра Карного процесу, кафедра Цивільного процесу.

Контекстна модель охоплює весь період навчання у виші та складається з послідовних етапів, що забезпечують реалізацію принципу безперервності у формуванні мовленнєвої діяльності, а також сприяють розвитку громадянських якостей майбутніх офіцерів.

При роботі за контекстною моделлю навчання особлива увага приділяється організації самостійної роботи курсантів, підвищенню їх відповідальності за хід та результати своєї самостійної навчальної діяльності в оволодінні іноземною мовою.

В юридичному ВНЗ самостійній роботі відведено значну роль як засобу професійного становлення майбутнього фахівця. Вона сприяє активізації резервних можливостей студента і курсанта, залучає їх до науково-дослідної діяльності засобами іноземної мови, формує в них такі важливі уміння, як інформаційний пошук, виділення головного, оцінка одержаної інформації, участь у професійному спілкуванні.

Самостійну роботу так визначає І.Зимня: „самостійна робота уявляється як цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована самим об'єктом у сукупності дій, що виконуються та коригована їм за процесом та результатом діяльності. Її виконання потребує достатньо високого рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни, особистої відповідальності, надає об'єкту навчання задоволення як процес самовдосконалення та самопізнання”[7, с.335].

Самостійна робота – вид пізнавальної навчальної діяльності, яка визначається наступними факторами: метою та етапом роботи, джерелом інформації та місцем виконання. Вона може виконуватися у різних формах: письмовій, усній, індивідуальній, парній та колективній.

Самостійна робота студента і курсанта складається з двох компонентів:

а) внутрішнє спонукання того, хто навчається та його науково-дослідницька діяльність;

б) кураторство та організація цієї роботи самим викладачем.

Метою самостійної роботи студента і курсанта в юридичному виші є формування навичок роботи з іншомовними професійно орієнтованими джерелами інформації (читання, переклад, творче осмислення інформації, її особиста оцінка та наступне використання), а також формування мовних компетенцій у межах професійного спілкування.

Для того, щоб самостійна робота студента і курсанта була ефективною, необхідно виконати такі умови:

- забезпечення вірного сполучення об'єму аудиторної та самостійної роботи;
- методично вірна організація роботи студентів і курсантів в аудиторії та поза нею;

- забезпечення студента і курсанта необхідними методичними та навчальними матеріалами;

- контроль за ходом виконання самостійної роботи та засобами заохочення студентів і курсантів за її якісне виконання.

Самостійна робота має чітко підрозділятися на самостійну роботу в навчальній аудиторії та поза нею, їх співвідношення повинно складати 50% / 50%. За організації самостійної роботи студента і курсанта з іноземної мови в юридичному вузі МВС необхідно враховувати етапи та конкретні задачі навчання того чи іншого виду мовленнєвої діяльності.

Так, курс навчання читанню доцільно розділити на три етапи:

- формуванню базових умінь та розвиток технічних навичок читання;
- розвиток та вдосконалення специфічних умінь ознайомчого та вивчаючого видів читання;

- подальший розвиток умінь основних видів читання, включаючи переглядове та пошукове.

До завдань першого етапу можна віднести вибір синонімів/антонімів, підстановчі вправи, заповнення пропусків у реченні, підбирання відповідного підрядного речення до головного, розділ тексту на змістовні частини, постановка речень в логічній послідовності, переклад з української мови на іноземну.

Завдання другого етапу навчання мають сприяти створенню загальної уяви про зміст тексту: продивитись декілька коротких текстів та відібрати ті, які відносяться до теми вивчення; знайти абзаци, які містять конкретну інформацію; висловити основні думки тексту у вигляді плану, скласти резюме тексту і т.п. На цьому етапі акцент робиться на роботу з тими текстами, які є професійно орієнтованими.

Особливе значення самостійна робота одержує на заключному етапі навчання, коли весь процес іде з орієнтацією на майбутню професійну діяльність студента і курсанта. Вона визначається реально поставленими комунікативними задачами, пов'язаними з його професійними потребами. Тексти цього етапу навчання мають відрізнятися від навчальних текстів першого та другого етапів. Вони мають складну композиційну побудову та мовний зміст. За жанром це можуть бути правові документи, службові інструкції, матеріали, які регламентують роботу національних та зарубіжних правоохоронних органів.

Такі форми самостійної роботи підвищують мотивацію навчання іноземної мови, оскільки сприяють підвищенню рівня професійної підготовки студентів і курсантів та здійсненню координації кафедри іноземних мов з профілюючими кафедрами.

Ефективність самостійної роботи студентів та курсантів в юридичному виші МВС в значній мірі залежить від якості навчальних матеріалів, методичних посібників та інструкцій. Навчальні матеріали, призначені для автономного навчання, мають включати автентичні тексти, які носять професійно значущу і країнознавчу інформацію та є невід'ємною частиною всього комплексу навчальних матеріалів. Їх потрібно складати таким чином, щоб робота студента і курсанта в аудиторії була логічним продовженням його самостійної роботи поза аудиторією.

Обов'язковою умовою успішної організації самостійної роботи студента і курсанта з іноземної мови є її контроль, який на всіх етапах навчання має носити плановий та систематичний характер. Контролювати виконання самостійної роботи викладач може або у письмовому вигляді, або в усній формі. Практика показує, що великий інтерес викликають у студентів і курсантів завдання, які орієнтовані на самоконтроль. Це можуть бути завдання з ключами для самоперевірки або комп'ютерні варіанти тестування результатів оволодіння матеріалом, запропонованим на самостійне вивчення.

З метою раціональної організації самостійної роботи студентів і курсантів викладачами кафедри іноземних мов Донецького юридичного інституту було складено методичні рекомендації, що допомагають навчити студентів прийомам роботи у

автономному режимі. Рекомендації було складено відповідно до вимог навчальної програми з дисципліни „Іноземна мова професійного спрямування” та націлено на допомогу студентам і курсантам самостійно оволодіти лексичним матеріалом, систематизувати та закріпити одержані теоретичні та практичні уміння.

Таким чином, організація самостійної роботи студентів та курсантів за контекстною моделлю професійно спрямованої мовної підготовки в юридичному ВНЗ МВС України є особою формою самоосвіти. Вона має багатофункціональний характер: допомагає оволодіти іноземною мовою як необхідною професійною складовою сучасного фахівця, сприяє формуванню навичок автономного здобуття знань та розвитку інформаційної та професійної культури.

Література:

1. Бобриця В.І. Технологія формування інноваційного освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі//Вища освіта України. Додаток 3. – 2006. Тематичний випуск „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти”. – С. 194-201.

2. Дубасенюк О.А. Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти//Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін/ За ред. О.А. Дубасенюк: Зб. наук. праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – С. 3-14.

3. Пінчук В.М. Інноваційні процеси – підгрунття проектування нових освітніх технологій//Освіта і управління. – Т.2.- 1998-число 3- С.89.

4. Бондар С.П., Момот Л.Л., Липова Л.А., Головка М.І. Педагогічні технології в шкільній освіті. Навчальний посібник/За заг. ред. С.П. Бондар. – Рівне: Ред.-видав. Центр „Теніс” Міжнар. Ун-ту „РЕП” ім. акад. С.П. Дем’янука, 2003. – 200 с.

5. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М.: Русский язык, 1989. – 221 с.

6. Википедия. Свободная энциклопедия, [http:// wikipedia.org.ru](http://wikipedia.org.ru)

7. Зимняя И.А. Основы педагогической психологии. – М, Просвещение, 1980. – 219 с.

8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/Наук. ред. укр. вид. доктора пед. наук. проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

В данной статье рассматриваются особенности теории и технологии контекстного обучения, возможности их внедрения в учебно-воспитательный процесс в вузе МВД. Также приводится некоторый опыт преподавания иностранных языков по контекстной модели обучения и организации самостоятельной работы будущих офицеров-правоохранителей, что позволяет улучшить качество их обучения и воспитания.

This article is devoted to the peculiarities of theory and technologies of contextual teaching, possibilities of their introduction into the process of training and upbringing in a higher educational establishment of the MIA of Ukraine. Also some experience of teaching foreign languages according to the contextual model of teaching and organization of individual work for future law enforcement officers is given; it helps to improve the quality of their training and upbringing.